

Dood en Leven in de dierenwereld

door J. A. Loterijman

Eigenlijk waren we de strenge winters ontwend. Plotseling zaten we er echter midden in. Hij was dan misschien maar de zesde in de rij van de strengste sedert 1900 maar hij kon er toch ook wat van. Hier in het noorden zijn we er wel met de neus bovenop gedrukt en ontdekten we wat sneeuwduinvorming en inundatie betekenen.

In hoeverre brengt een dergelijke koude periode consequenties voor zoogdieren en vogels met zich mee? Op 4 december hadden we wat sneeuw en het had er de schijn van dat we op een witte Kerst afgingen. De temperatuur daalde tot -5°C , maar na een week was het weer zacht en de Kerstdagen weken in niets van die van vorige jaren af. De laatste dagen van het oude jaar leidden met sneeuw een nieuwe vorstperiode in, die met een enkele onderbreking tot 28 februari zou duren.

Aanvankelijk zag het er allemaal niet zo erg uit. We hadden weer eens een echte winter. De boeren vonden dat wel best. Er was een hausse in de verkoop van schaatsen en de jeugd genoot. Sneeuw bedekte boerderijen en akkers en we hadden waar we zo naar verlangd hadden. De vogels wisten zich nog best te redden. Er lag nog genoeg op de tafel. De vuurdoorn tegenover mijn huis, die nog volop in de bessen zat, werd door merels, koperwieken en kramsvogels, o.a. op 5 januari bij een temperatuur van -20°C , volledig geplunderd. De sneeuw zorgde voor voldoende drinken en dat de vorst nog niet diep in de grond zat bewezen de vele molshopen.

Omstreeks de tiende werd het echter menens. De vorst hield aan. IJzel maakte excursies tot riskante ondernemingen, wat we op een tocht naar het Lauwersmeergebied ondervonden. Rijp veranderde de omgeving van Zuidlaren in een sprookjeswereld.

Dit was het wel voor de mens, maar niet voor het dier. De ijslaag op de grond en rondom de takken vormde een ondoordringbaar pantser. Mezen, huismussen en merels werden opeens van hun natuurlijke voedselbronnen afgesneden.

Wat dit voor vogels betekent realiseren we ons vaak onvoldoende. Met hun hoge lichaamstem-

peratuur, bij de 40°C , hebben ze veel calorierijk voedsel nodig, wat hen de nodige energie verschaft. Al een halve dag vasten kan voor mezen de dood betekenen.

Gelukkig springt de mens in en helpt met slingers pinda's, vetbollen en zaden. Ook nu vond dit volop plaats. De vogels kwamen in grote getale. Zelfs het voer op mijn balkon werd niet versmaad en koolmees, merel en huismus deden zich hieraan tegoed.

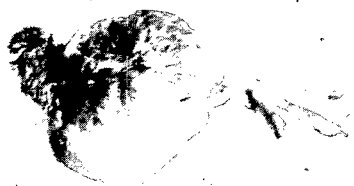
Opeens werd dit minder. De wind liep in de periode van 13-24 januari naar het noorden. Eerst N.W., maar vanaf 20 januari ook O. tot N.O. met sneeuw en hagelbuien. De vogels bleven weg. De koolmezen lieten verstek gaan. Nergens zag men meer koperwieken. Kramsvogels kwamen in klein aantal nog op de voederplekken. Waar waren ze gebleven? Een verschijnsel, dat ook vele anderen hier in het noorden boeide en dat dr. Fop. Brouwer tot een artikel verleidde.

Waren ze toch nog en masse naar het zuiden gevlucht of zochten ze het meer in de beschutting van de centra? Dit laatste was zeker bij ons waarneembaar, waar de vogels zich naar de brinken verplaatsten. Aan de andere kant begonnen nu de berichten over dood in de dieren- en vogelwereld binnen te komen.

De toestand werd kritiek en met man en macht (rijkspolitie) werd in het veld bijgevoerd. Het wild stond voor een hopeloze taak. Wie nu nog de vele afgeschilde struiken en boompjes ziet, kan zich hiervan enigszins een beeld vormen. Faunabeheer schatte dat alleen in Drente 600 à 700 reeën de winter niet zouden overleven. In Bellingwolde deed het I.V.N. zijn best, richtte een stal in en verzorgde 9 reeën. Helaas bleven slechts 3 in leven.

De dood sloeg ook in de vogelwereld toe. Bij Everswolde, Zuidlaren vonden we dode merels. Aan het Winschoterdiep bij Waterhuizen lagen de dode meerkoeten op de weg en op het ijs; kraaien en ook meeuwen deden zich tegoed aan deze winterslachtoffers.

Op 10 februari zagen we in Nieuwe-Schans hoe twee zwarte kraaien een jonge kapmeeuw aanvielen, wiens vleugels langs het lichaam sleepten. Ze scheurden aan de vlerken, zetten

Meerkoet, een vorstslachtoffer.

de poten erop en dit alles terwijl het slachtoffer nog bij volle bewustzijn was.

In een tuin in Noorderlaren kwam een blauwe reiger, die hier regelmatig gevoerd werd. Op een gegeven dag lag hij daar dood. Nauwelijks een uur later was er al een buizerd die zich aan het vermagerde karkas tegoed deed. De stootvogels eisten ook hun tol op de voederplaatsen. Het aantal sperwers, dat bij de uitgestrooide hapjes in de tuinen een zangvogel bemachtigde was vrij hoog. Diverse vlogen tegen de ruiten, soms met dodelijk gevolg. Het beplakken met figuren van de Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels had hier soms geen enkel effect. Ook de anders zo goedmoedige torenvalk vloog op 10 februari schel roepend tussen de verzamelde vogels te Nieuweschans door, op zoek naar prooi.

Het was nu een strijd op leven of dood. Het: 'Eten of gegeten worden' deed zich steeds vaker voor. Mussen en spreeuwen leken uitgestorven. Op een excursie ten noorden van de stad Groningen werden alleen nog wat eksters en kraaien gezien. Een mooie wereld, maar een waar de dood aan alle kanten toesloeg.

Toch kon het ook anders. Diezelfde 10 februari, bij een onbewolkte hemel met zon, een temperatuur van -2°C , N.O. wind met een windkracht 4, telden we in O.Groningen een kleine honderd reeën. Op het Rhederveld 2 vossen en in de Dollardpolders honderden hazen, die genoten van de zon en achter elkaar aanrenden. Maar het werd nog erger. De wind nam toe uit westelijke richtingen en blies de sneeuw op tot duinen, soms meters hoog. De vogelasyls liepen vol met stootvogels, uilen, futen, ganzen en zwanen.

Ook nu bleek er weer het probleem bij de zwemvogels, dat de stuitklier minder ging werken. Bij het te water laten van schijnbaar

Bij een voederplaats.

gezonde exemplaren bleken deze lek te zijn; ze zonken of stierven na korte tijd.

Steeds minder levende wezens werden nog waargenomen. Op een bepaald moment ga je je dan afvragen: Wat zal er nog overblijven? Hoe zal het er over enige maanden uitzien, zonder mussen, spreeuwen, roodborst, winterkoning, merels, spechten, zwanen?

Opeens, eigenlijk nog onverwacht, was daar de dooi. Vanaf 28 februari zet ze onverminderd in. De sneeuw begint te smelten. Het water in de beken stijgt en de Drentse A wordt tot een grote kolkende watervlakte, die het gehele stroomdal opvult.

Maar nu gaat het snel. Op 3 maart ontdekken we in de Onnerpolder onze eerste grote lijsters. De volgende dag zijn we met een excursie van de afd. Groningen in het Eversbos bij Anlo. De grote lijster zingt. Stil staan we te luisteren. Het is alsof hier verkondigd wordt dat na de dood de natuur weer zal herleven. Op 5 maart roepen de grutto's in het nog overstroomde Drentse A dal, bij Schipborg, de vink zingt. Troepen kramsvogels en koperwieken zoeken hier op 6 maart naar voedsel. Gelukkig zijn ze teruggekomen. Het water zakt. Alles herneemt zijn gewone loop. Op 9 maart zien we onze eerste witte kwikstaart in de Eemshaven. Troepen kleine en ook een familie wilde zwanen verschijnen in de Onnerpolder. De Riet- en Canadaganzen maken zich gereed voor de aftocht. Ondanks nieuwe sneeuw zet het voorjaar door. Reeën lopen door het veld bij Meerwijck, de wilg vertoont zijn katjes, jonge lammetjes huppelen in de weide. Wanneer zal de eerste tijftjaf de lente aankondigen?

Adres van de schrijver: